

یهودستیزی و دشمنی با اسرائیل، چرا پایه اغلب تئوری‌های توطئه هستند؟ نقش چپ‌گرایان و اسلام‌گرایان چیست؟

مقدمه

تئوری‌های توطئه، به‌عنوان تلاشی برای توضیح رویدادهای پیچیده یا غیرقابل درک از طریق معرفی یک عامل پنهان، از دیرباز در جوامع انسانی رواج داشته‌اند. در میان گروه‌ها و نهادهای مختلفی که در این تئوری‌ها هدف قرار می‌گیرند، یهودیان و دولت اسرائیل به‌طور نامتناسبی در مرکز این روایت‌ها قرار دارند. یهودستیزی و دشمنی با اسرائیل به دلایل تاریخی، فرهنگی، سیاسی و روان‌شناختی به پایه‌ای برای بسیاری از تئوری‌های توطئه تبدیل شده‌اند. این مقاله به بررسی جامع دلایل این پدیده می‌پردازد و نقش گروه‌های چپ‌گرا و اسلام‌گرا را در تقویت یا گسترش این تئوری‌ها تحلیل می‌کند.

بخش اول: ریشه‌های تاریخی و فرهنگی یهودستیزی در تئوری‌های توطئه

۱.۱. یهودستیزی در قرون وسطی

یهودستیزی ریشه‌های عمیقی در تاریخ اروپا و خاورمیانه دارد. از قرون وسطی، یهودیان به دلیل تفاوت‌های مذهبی و فرهنگی به حاشیه رانده شده و به‌عنوان «دیگری» معرفی می‌شدند. اتهامات بی‌اساسی مانند «قتل مسیح» یا «قتل آیینی» (اتهام قتل کودکان مسیحی برای آیین‌های مذهبی) علیه آن‌ها مطرح شد. برای مثال، در قرن چهاردهم، یهودیان متهم به سمی کردن چاه‌ها و ایجاد طاعون سیاه شدند، که منجر به قتل‌عام‌های گسترده‌ای مانند قیام خملنیتسکی (۱۶۴۸-۱۶۵۷) در اوکراین شد، جایی که تا ۱۰۰,۰۰۰ یهودی کشته شدند.

۱.۲. پروتکل‌های حکمای صیون

یکی از تأثیرگذارترین اسناد در تاریخ تئوری‌های توطئه، «پروتکل‌های حکمای صیون» است که در اواخر قرن نوزدهم در روسیه و توسط KGB منتشر شد. این سند جعلی ادعا می‌کرد که یهودیان در حال برنامه‌ریزی برای سلطه بر جهان از طریق کنترل اقتصاد، رسانه‌ها و سیاست هستند. اگرچه این سند بعداً جعلی شناخته شد، اما تأثیر آن عمیق بود و توسط رژیم نازی برای توجیه هولوکاست و در بسیاری از کشورهای دیگر برای ترویج یهودستیزی استفاده شد. این سند نمونه‌ای کلاسیک از چگونگی

تبدیل یهودیان به نماد یک «دشمن مخفی» در تئوری‌های توطئه است.

۱.۳. کلیشه‌های اقتصادی و اجتماعی

در قرون وسطی، محدودیت‌های قانونی مانع از مشارکت یهودیان در بسیاری از مشاغل شد و آن‌ها را به سمت فعالیت‌هایی مانند بانکداری و تجارت سوق داد. این امر به ایجاد کلیشه‌هایی مانند «یهودی حریص» یا «یهودی کنترل‌کننده اقتصاد» منجر شد. این کلیشه‌ها در تئوری‌های توطئه مدرن، مانند ادعاهای مربوط به تسلط خانواده روتشیلد بر اقتصاد جهانی یا نفوذ جورج سوروس در سیاست بین‌الملل، ادامه یافته‌اند.

بخش دوم: دشمنی با اسرائیل و پیوند با تئوری‌های توطئه

۲.۱. تأسیس اسرائیل و مناقشه خاورمیانه

تأسیس دولت اسرائیل در سال ۱۹۴۸ و درگیری‌های متعاقب آن با کشورهای عربی، به‌ویژه جنگ شش‌روزه ۱۹۶۷، به تشدید دشمنی با اسرائیل در منطقه و فراتر از آن منجر شد. اسرائیل، به‌عنوان یک دولت یهودی، اغلب به‌عنوان نماد یهودیت در تئوری‌های توطئه معرفی می‌شود. برای مثال، ادعاهایی مبنی بر دست داشتن اسرائیل و موساد در حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ یا ایجاد داعش (مانند ادعای جعلی درباره ابوبکر البغدادی به‌عنوان مأمور اسرائیلی) در برخی رسانه‌ها رواج یافت.

۲.۲. تبلیغات سیاسی و رسانه‌ای

برخی دولت‌ها و گروه‌های سیاسی در خاورمیانه از دشمنی با اسرائیل به‌عنوان ابزاری برای بسیج افکار عمومی یا منحرف کردن توجه از مشکلات داخلی استفاده کرده‌اند. برای مثال، در سال ۲۰۲۰، برخی رسانه‌های عربی ادعا کردند که ایالات متحده و اسرائیل ویروس کرونا را برای جنگ اقتصادی و روانی علیه چین ایجاد کرده‌اند (Al-Watan, 2020). این نوع روایت‌ها، که اغلب بی‌اساس هستند، به تقویت تئوری‌های توطئه کمک می‌کنند.

۲.۳. تئوری‌های غیرواقعی

برخی تئوری‌های توطئه مرتبط با اسرائیل به حدی غیرواقعی هستند که به افسانه شباهت دارند. برای مثال، ادعاهایی درباره استفاده اسرائیل از حیوانات برای جاسوسی (مانند کوسه‌ها در مصر در سال ۲۰۱۰ یا کرکس مجهز به ردیاب در عربستان سعودی در سال ۲۰۱۱) در رسانه‌ها منتشر شده‌اند. این داستان‌ها، هرچند مضحک، نشان‌دهنده تمایل به نسبت دادن هر رویداد غیرعادی به اسرائیل هستند.

بخش سوم: عوامل روان‌شناختی و اجتماعی

۳.۱. نیاز به دشمن مشترک

تئوری‌های توطئه معمولاً "یک دشمن مشخص را برای توضیح مشکلات پیچیده معرفی می‌کنند. یهودیان و اسرائیل، به دلیل تاریخچه طولانی و حضور برجسته در رویدادهای جهانی، به راحتی در این نقش قرار می‌گیرند. راجر کوهن در نیویورک تایمز (۲۰۱۰) تئوری‌های توطئه را «پناهگاه نهایی بی‌پناهان» توصیف کرد، که نشان‌دهنده نیاز جوامع به یافتن مقصر برای مشکلاتشان است.

۳.۲. تعصبات شناختی

تعصب تأییدگرایی (confirmation bias) باعث می‌شود افراد به دنبال شواهدی باشند که باورهای قبلی آن‌ها را تأیید کند. برای مثال، اگر فردی باور داشته باشد که یهودیان اقتصاد را کنترل می‌کنند، هر نشانه‌ای از موفقیت مالی یک یهودی را به عنوان «شواهد» این تئوری تفسیر می‌کند.

۳.۳. بی‌اعتمادی به نهادها

در جوامعی که اعتماد به دولت‌ها، رسانه‌های جریان اصلی یا نهادهای بین‌المللی پایین است، تئوری‌های توطئه راحت‌تر پذیرفته می‌شوند. یهودیان و اسرائیل، به دلیل تصورات نادرست درباره نفوذ آن‌ها، به عنوان نماد این نهادهای «فاسد» معرفی می‌شوند.

بخش چهارم: نقش چپ‌گرایان در تئوری‌های توطئه یهودستیزانه

۴.۱. چپ افراطی و تروپ‌های یهودستیزانه

برخی از چپ‌گرایان، به خصوص در چپ افراطی، در نقد ساختارهای قدرت جهانی (مانند سرمایه‌داری یا امپریالیسم) ناخودآگاه یا عمدتاً از تروپ‌های یهودستیزانه استفاده می‌کنند. این تروپ‌ها شامل ادعاهایی درباره کنترل یهودیان بر بانک‌ها، رسانه‌ها یا سیاست است. نمونه‌های بارز عبارتند از:

جرمی کوربین: رهبر سابق حزب کارگر بریتانیا در سال ۲۰۱۲ در مصاحبه‌ای با پرس تی‌وی، اسرائیل را به دست داشتن در بمب‌گذاری در مصر متهم کرد (Jewish News, 2012).

ماکسین پیک: این بازیگر بریتانیایی در سال ۲۰۲۰ ادعا کرد که مرگ جورج فلوید با آموزش‌های پلیس اسرائیل مرتبط است، ادعایی که بعداً رد شد (Channel 4 Fact Check, 2020).

جکی والکر: عضو حزب کارگر در سال ۲۰۱۶ ادعا کرد که یهودیان «اصلی‌ترین مالکان» تجارت برده بودند، که به‌عنوان یک تحریف تاریخی یهودستیزانه شناخته شد.

۴.۲. نقاشی‌ها و نمادهای یهودستیزانه

نمونه‌ای دیگر، نقاشی دیواری «آزادی بشریت» اثر میر وان است که شامل تصاویری از خانواده روتشیلد و دیگر استیرئوتیپ‌های یهودستیزانه بود. این اثر توسط برخی چپ‌گرایان به‌عنوان نقد سرمایه‌داری دفاع شد، اما در واقع تروپ‌های یهودستیزانه را بازتولید کرد (The JC, 2018).

۴.۳. فضای مجازی و چپ‌گرایی

تحلیل محتوای آنلاین نشان می‌دهد که بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹، ۵۶ درصد از نظرات در صفحات فیسبوک حزب کارگر شامل محتوای یهودستیزانه بود، و ۵۹ درصد از این نظرات بدون چالش باقی ماندند (Counter Hate, 2023). این نشان‌دهنده نفوذ تئوری‌های توطئه در برخی محافل چپ‌گرا است.

بخش پنجم: نقش اسلام‌گرایان در تئوری‌های توطئه یهودستیزانه

۵.۱. ائتلاف سرخ-سبز

در ایالات متحده، گروه‌های اسلام‌گرا با سازمان‌های چپ‌گرا ائتلافی به نام «ائتلاف سرخ-سبز» تشکیل داده‌اند. این ائتلاف مناقشه اسرائیل-فلسطین را به‌عنوان مبارزه‌ای ضداستعماری معرفی می‌کند و از مفاهیم پیوندی (intersectionality) برای قرار دادن مسلمانان به‌عنوان قربانیان نژادپرستی استفاده می‌کند. سازمان‌هایی مانند «مسلمانان آمریکایی برای فلسطین» و «شورای روابط آمریکایی-اسلامی» (CAIR) در این ائتلاف فعال هستند.

۵.۲. کمپین علیه سازمان‌های یهودی

این گروه‌ها اغلب سازمان‌های یهودی مانند «لیگ مبارزه با افتراء» (ADL) را به‌عنوان سرکوبگر آزادی بیان یا ترویج‌کننده اسلام‌هراسی معرفی می‌کنند. این کمپین‌ها می‌توانند یهودستیزی را در پوشش نقد سیاسی پنهان کنند. برای مثال، پس از درگیری‌های غزه در سال ۲۰۲۱، حملات یهودستیزانه در ایالات متحده ۷۵ درصد افزایش یافت و در سال ۲۰۲۲، ۳۶ درصد نسبت به سال قبل رشد داشت (Times of Israel, 2023).

۵.۳. تأثیر در جریان اصلی

ائتلاف سرخ-سبز توانسته است برخی باورهای افراطی را در جریان اصلی ترویج کند. این گروه‌ها با استفاده از پلتفرم‌های اجتماعی و سازمان‌های حقوق مدنی، روایت‌هایی ضداسرائیلی را گسترش می‌دهند که گاهی با تئوری‌های توطئه یهودستیزانه درهم می‌آمیزند.

بخش ششم: تقاطع با سایر تعصبات

یهودستیزی و دشمنی با اسرائیل اغلب با سایر اشکال تعصب، مانند نژادپرستی یا ضدمهاجرت، ترکیب می‌شود. برای مثال، تئوری «جایگزینی بزرگ» ادعا می‌کند که یهودیان در حال جایگزینی جمعیت سفیدپوستان با اقلیت‌ها هستند. این تئوری در تظاهرات شارلوتزویل ۲۰۱۷ برجسته شد، جایی که معترضان شعار «یهودیان ما را جایگزین نخواهند کرد!» سر دادند. این تئوری‌ها گاهی به خشونت منجر

شده‌اند، مانند تیراندازی در کنیسه پیتسبورگ در سال ۲۰۱۸ که ۱۱ کشته برجای گذاشت.

بخش هفتم: نتیجه‌گیری و راهکارها

یهودستیزی و دشمنی با اسرائیل به دلیل تاریخچه طولانی تبعیض، کلیشه‌سازی و استفاده سیاسی، پایه بسیاری از تئوری‌های توطئه هستند. چپ‌گرایان و اسلام‌گرایان، هرچند با انگیزه‌های متفاوت، گاهی به گسترش این تئوری‌ها کمک کرده‌اند؛ چپ‌گرایان از طریق نقدهای غیر دقیق به سرمایه‌داری و امپریالیسم، و اسلام‌گرایان از طریق ائتلاف‌های سیاسی و روایت‌های ضداسرائیلی. این پدیده با روان‌شناسی انسانی، نیاز به ساده‌سازی مشکلات و ابزارهای مدرن مانند رسانه‌های اجتماعی تقویت شده است.

راهکارها:

آموزش و آگاهی: برنامه‌های آموزشی برای افزایش آگاهی درباره تاریخ یهودستیزی و تأثیرات تئوری‌های توطئه.

تفکر انتقادی: تشویق به تحلیل انتقادی منابع اطلاعاتی و تشخیص بین انتقاد مشروع و تئوری‌های توطئه.

مقابله با نفرت‌پراکنی آنلاین: نظارت بر پلتفرم‌های اجتماعی برای کاهش محتوای یهودستیزانه.

گفت‌وگو بین گروه‌ها: ایجاد فضاهایی برای گفت‌وگوی بین جوامع یهودی، چپ‌گرا و مسلمان برای کاهش سوءتفاهم‌ها.

کوروش جاوید (انجمن دوستی مردم ایران و اسرائیل)